

1946 YILI İZMİR BELEDİYE SEÇİMLERİ

Hanife KURU

Türk demokrasi tarihinde ilk parlamentonun kuruluşundan günümüze değin siyasal özgürlüklerin geniş boyutlarda kullanılabilmesi ve siyasal katılımın yaygınlaştırılabilmesi için büyük çaba harcanmıştır. İkinci Dünya Savaşı'nın demokrasinin zaferiyle sonuçlanması Türkiye'de demokrasiye elverişli gerçek bir gelişme imkanı sağladı... Demokrasi için yaratılan bu elverişli ortamda kurulan ilk muhalefet partisi Milli Kalkınma Partisi oldu. Onu CHP içindeki karşıcılarının ihraç edilmeleri sonucunda kurulan Demokrat Parti izledi. İkinci Dünya Savaşı yıllarında CHP iktidarının izlemiş olduğu sosyo-ekonomik politikanın olumsuz etkisi vatandaşları sözkonusu yeni seçeneklere yönelttiği gibi özellikle de DP'nin başını çektiği karşıcılarının güçlenmesine de yol açtı. Etkin muhalefet karşısında iktidarın demokrasinin zorunlu şartı "seçimlere" gitmesi kaçınılmaz ve öyle de oldu.

CHP yönetimi tarafından yapılan durum değerlendirilmesi sonucunda önce belediye seçimleri gerekli görülerek mevcut belediye kanununda değişikliğe gidildi; 1580 sayılı kanunun bazı maddelerinin değiştirilmesi İçişleri Bakanlığı'na hazırlanan ve Bakanlar Kurulu'na 26.4.1946 tarihinde meclise sunulması kararlaştırılan yasa tasarısı Başbakan Şükrü Saraçoğlu tarafından aynı gün TBMM'ne sunulularak yürürlüğe girdi¹. Belediye kanununda yapılan değişiklikler ile, daha önce bir-iki haftada yapılan belediye seçimlerinin tüm yurttaki bir günde yapılması kararlaştırıldı. Seçim hazırlık süresi ise elli günden bir aya indirildi. Seçim komisyonlarında, herhangi bir yerde örgütü bulunan siyasi partilerin temsilci bulundurabilmeleri olanağı sağlandı. Ayrıca oy pusulalarının altına imza ve adres koymak zorunluluğu kaldırıldı ve bir defaya mahsus olmak üzere seçimin eylül ayı yerine mayıs ayında yapılması yoluna gidildi².

¹ Türkiye Büyük Millet Meclisi Tutanak Dergisi, Dönem 7, Cilt 22, oturum sayısı 104, Ayın Tarihi, Nisan 1946, s:6

² Anadolu, 1.5.1946, Yeni Asır, 1.5.1946, Ayın Tarihi, Nisan 1946

Bu koşullarla seçim sistemine daha demokratik bir şekil verilmiş oldu. Seçimin bir günde yapılması, vatandaşların seçim haklarını ihmale uğratmayarak kullanmalarını sağlayacağı gibi sandıkların bir, iki hafta açık tutulmasının seçim güvenliği açısından sakıncası da ortadan kaldırılmış oldu. Seçim komisyonlarına diğer siyasal partilerin temsilcilerinin de bulundurulması ile çok partili düzenin gereği yerine getirilmiş oldu. Oy pusulalarının inzasız kullanılması ise seçimin gizliliğinin sağlanması açısından önemli olduğu gibi, seçmenlere oy kullanma serbestliği olanağını sağlıyordu. Belediye seçimlerinin bir defaya mahsus olmak üzere mayıs ayına alınması ise tartışma konusu oldu. Muhalefetin başını çeken DP gerek meclis görüşmelerinde gerekse belediye seçimlerine kadar süren propaganda sürecinde alınan kararın DP'nin örgütsel genişlemesini engellemeye ve iktidar yolunu kapatmaya yönelik olduğunu ileri sürdü³. CHP ise seçim tarihinin öne alınmasını milletvekili seçimlerine hazırlık olarak görüyordu⁴.

Belediye seçimlerinin hazırlık süresinin başlamasıyla birlikte partiler arası muhalefet sertleşti. DP yaygın bir şekilde sürdürdüğü örgütlenmesinin engellenmeye çalışıldığını duyurdu. Celal Bayar beyanatında *bazı yerlerde valiler ve kaymakamlar bir takım usulsüz müdahale ve tehditlerle müteşebbis heyetlerin faaliyetlerine mani olmaya çalışmaktadır. Fakat bütün bu gayrellere rağmen her yerde faaliyetimiz artıyor*' diyordu⁵. Bu demeçten sonra konu; politik gündemin en önemli maddesi haline geldi. Ayrıca belediye seçimlerinden önce, demokratik ortamın sağlanması için basın, dernekler, polis teşkilatı kanunları gibi antidemokratik kanunların değiştirilmesi gerektiği ileri sürülüyordu⁶.

CHP diğer taraftan demokratik bir seçimle, yeni meclis seçmek halâ halk oyuna sahip olup olmadıklarını anlamak amacıyla milletvekili seçimlerine gidilmesini ileri sürmeye başladı. Bunda yeni parti seçimlere hazırlanamadan CHP'nin nüfuzunu kanıtlamak gibi bir etkenin yanı sıra DP örgütünde dinci, gerici, topraklı, topraksız çok

³ *Adolu*, 27.4.1946

⁴ Kemal Karpat, *Demokrasi Tarihi*, İstanbul, 1967, s:136. Mahmut Goloğlu, *Demokrasiye Geçiş*, İstanbul, 1950, İstanbul, 1982, s:45

⁵ *Adolu*, 24.4.1946

⁶ *TBMMTD*, Dönem 7, cilt 22, s:216,218,222

çeşitli bir zümrenin toplanması ve bunun rejim için bir tehlike olabileceği düşüncesi de vardı⁷. Bu koşullar CHP'nin 10 Mayıs'ta olağanüstü kurultayına zemin hazırladı⁸.

CHP olağanüstü kurultayı açış söylevinde İnönü, ülkenin iç ve dış koşullarının yeni seçimleri gerekli kıldığını bildirerek, seçimlerin daha demokratik bir şekle sokulmasını istedi. İnönü CHP seçimleri kaybedecek olursa, parti başkanı olarak muhalefete geçeceğini belirtti. Ayrıca sınıf esasına göre dernek ve siyasi parti yasağının kaldırılması, iki dereceli seçim yerine tek dereceli seçim yönteminin kabulünü, parti başkanlığının "değişmez" olmaktan çıkarılarak seçimle belirlenmesini, "şef" deyiminin parti başkanına çevrilmesi için gerekli tüzük değişikliğinin yapılmasını, TBMM'ndeki müstakil grubun⁹ kaldırılması ve bu çerçeve içinde de yeni seçimlere gidilmesini istiyordu¹⁰. Kurultay önerileri kabul ederek dağıldı ve böylece belediye seçim hazırlıkları içinde yeni bir aşama daha başlatılmış oluyordu. Yirmibeş yıldır sunulan sınıfsız toplum anlayışına karşı, ülkede sosyal sınıfların bulunduğu ve bu sınıfların ekonomik çıkarlarına dayanıklı derneklerin kurulmasının kabul edilmesinin yanı sıra tek dereceli seçim yeni bir süreci işletiyordu¹¹.

Belediye Seçim Kanununun kabulü ile seçim hazırlıkları başlıyor ve siyasi hava canlanıyordu¹². Türkiye'de ve İzmir'de 1 Mayıs'tan itibaren seçim hazırlıklarına başlandı. İzmir Belediyesinde Başkan Reşat Leblebicioğlu başkanlığında mahalle muhtarlarıyla bir toplantı yapıldı. Toplantıda seçim defterlerinin nasıl yazılacağı hakkında muhtarlarca açıklamalarda bulunularak, hiç bir evin kayıt dışı bırakılmaması konusuna büyük bir titizlik gösterilmesini istedi ve seçim defterleri mahalle muhtarlarına verildi. 1 Mayıs başlangıç olmak üzere muhtarlar tarafından defterlerin kaydına başlandı¹³.

⁷ Kemal Karpat, a.g.e., s:137, Bernard Lewis, *Modern Türkiye'nin Doğuşu*, Ankara, 1988, s:305

⁸ Kurultaya İzmir'den parti müfettişi ve kurultay doğal üyesi Kamuran Örs, Belediye Başkanı Reşat Leblebicioğlu, parti İl İdare Kurulu Başkanı Mehmet Orhon ve İl İdare Kurulunda Sadı İplikçi, Şükrü Sayar, Kaza İdare Kurulundan Avni Karaböce, Bergama parti başkanı Hasan Çelebioğlu, Ödemiş parti üyesi Selim Örsel, Çeşme parti başkanı Mehmet Akdeniz, Tire parti başkanı Sami Gülcüoğlu, Menemen parti üyesi Nadir Gündüz katılıyorlardı. *Anadolu*, 28.4.1946

⁹ Müstakil grup Rana Tarhan başkanlığında CHP içi muhalefet biçiminde oluşturulmuş ancak parti içi muhalefete başanlı olamamıştır.

¹⁰ *İnönü'nün Söylev ve Demeçleri*, s:401-407, *Ayın Tarihi*, Mayıs 1946, s:32, Hikmet Bila, *CHP Tarihi*, s:204-206, Metin Toker, *Tek Partiden Çok Partiye*, s:106

¹¹ Kemal Karpat, a.g.e., s:137

¹² *Anadolu*, 26.4.1946, İnönü, 26 Mayıs'ta yapılması kararlaştırılan seçimi ve çok partili siyaseti halka anlatmak için ülke gezisine çıktı.

¹³ *Anadolu*, 1.5.1946, *İzmir*, 1.5.1946, *Yeni Asır*, 1.5.1946

2 Mayıs'ta belediyede yapılan toplantıya Vali Refik Soyer'de katıldı. Seksen kusur mahalle muhtarına mahalle ihtiyar heyetlerinden veya sakinlerinden ikişer kişinin merkez bürosuna gizli olya seçilmesi bildirildi. Böylece merkez seçim kurulu oluşturulacaktı. Oluşturulan komisyon Reşat Leblebicioğlu başkanlığında toplanacaktı. Komisyonun görevi seçim defterlerini kontrol ve tastik etmekte. Her 500 seçmene bir rey sandığı hazırlandığından 200 tane seçim bürosu oluşturuldu. Seçim defterlerine kayıt işlemleri büyük bir titizlikle devam ediyordu¹⁴. Mahalle muhtarları kendilerine verilen 84 kayıt defterininin 34'ünü 3 gün içinde tamamladı¹⁵.

Söz konusu hazırlıklara karşı ilk tepki 5.5.1946 tarihli İzmir Gazetesi'nin "seçim hazırlıkları" başlığı adı altında çıkan yazı idi. Yazıda söz konusu faaliyetler ile seçim kanunu arasındaki uygunsuzluk vurgulanıyordu. İddia üzerine durumu inceleyen Vali Refik Soyer açıklamasında kanuna uygunsuzluk diye bir uygulamanın bulunduğunu belirtti¹⁶.

8.5.1946 tarihli İzmir Valiliği'nin tebliğine göre yapılacak belediye seçiminde, kanunun 21. ve 22. maddeleri gereğince İzmir'den 35 ve Karşıyaka'dan 5 üye olmak üzere 40 üye seçilmesi gerekiyordu¹⁷. Yoklama yönergelerinin (talimatnamesi) yeni şekline göre her yıl belediye sınırları içindeki ocak, bucak, ilçe ve il idare kurulları asil üyeleriyle yedek üyeleri ayın 20'sinde toplanacak kendi aralarında belediye aza adayları ve yedekleri için yoklama yapacaklardı. Kazananlar, resmen belediye azalığına aday gösterileceklerdi. Dolayısıyla yazılı yada sözlü olarak adaylar ayın 20'sine kadar başvuruda bulunabileceklerdi¹⁸. Seçim kayıt defterleri 8.5.1946 tarihinde bölge binaları ile polis karakollarına 6 gün süreli askıda kalmak üzere asıldı. Bu arada 225 oy sandığı ve oy pusulalarının konulacağı zarflar hazırlanarak seçim hazırlıkları tamamlandı. 18 Mayıs'tan itibaren propaganda faaliyetleri başlatıldı¹⁹.

¹⁴ *Anadolu*, 3.5.1946

¹⁵ *Anadolu*, 4.5.1946

¹⁶ *Anadolu*, 6.5.1946

¹⁷ *Halkın Sesi*, 8.5.1946, *İzmir*, 8.5.1946

¹⁸ *Anadolu*, 8.5.1946

¹⁹ *Anadolu*, 18.5.1946

Bu sırada muhalefet tarafında seçimlerle ilgili olarak İçişleri Bakanlığının gizli emir yayınladığı duyuruldu. Zaten bulanık olan hava Yeni Sabah gazetesinde yer alan "*Serbest olacağı iddia edilen seçimin mahiyeti*" başlıklı imzasız yazıda İçişleri Bakanlığı'nın bazı şubelerinde serbest seçim ve diğer partilere karşı taraf tutumu hakkında hakim olan ruh hali gösterdiği iddia edildi. İçişleri Bakanlığı yazıyı tekzip etti²⁰.

19 Mayıs'ta CHP il, ilçe, bucak, ocak, idare kurulları ve yedeklerini saptadı. 23.5.1946'da CHP'ye ait aday listeleri CHP il idare kurulu başkanlığında duyuruldu. Ayrıca 4 kişi de bağımsız olarak adaylıklarını koyuyordu.

24 Mayıs'ta Belediye ve seçim kurulu başkanı Reşat Leblebicioğlu başkanlığında İzmir'deki 193 seçim kurulu başkanları ile üç grup halinde toplantı düzenlenecek seçim büroları başkanları ve üyelerine 26 Mayıs Pazar Günü saat 7.45'te seçim sandıklarının bulunacakları yerlerde toplanarak seçime başlandığını bir tutanakla tespit ederek, sandığın açılıp boş olduğunu saptadıktan sonra dört tarafından sicimle bağlanması ve üzerine eritilmiş kırmızı mühür mumu akıtmak suretiyle mühürlenerek oy sandığı kullanımına hazırlanacaktı. Her seçim bürosuna beş üye ayrıldığı gibi bunlardan saat sekize kadar görevine gelmeyen olursa yedeklerden seçilecek kimseleyi bu bürolara yerleştirilecekti. Ayrıca sandık başlarında iktidar partisinin yanı sıra diğer partilerde isterlerse birer "*müşahit*" bulundurabileceklerdi²¹.

Muhalefetin tepkilerinin yoğunlaşması sonucunda iktidar partisinin "*seçim hazırlıkları*" kısa sürede fakat titizlikle seçilmiş bir program sergilemesine karşın muhalefet bir türlü çalışmalardan memnun olmamış gerek seçim kanunu gerekse yapılagelen seçim hazırlıkları şiddetle eleştirilmiştir. Özellikle DP genel merkezinin "*seçim güvencesi*"ne yönelik muhalefeti karşısında İçişleri Bakanlığı bir tebliğ yayınlarak "*her vatandaşın oyunu serbestçe ve tam bir güvence altındakullanabileceğini duyurdu*".."oyların atılması tamamlandıktan sonra aynı gün seçim kurulları huzuruna getirilerek derhal açılmasına ve oyların tasnifine başlanması ve tasnif bitirilinceye kadar buna devam edilmesi kanun maksadına uygun olur" ifadesi ile sandıkların açılması ve sayım

²⁰ Yeni Asır, 19.5.1946

²¹ Halkın Sesi, 24.5.1946

işine açıklık getirildi²². Yine tebliğde belirtildiği üzere Belediye Kanunu, parti aday listelerine toplu halde oy verilmesini kabul etmemekte olduğundan tekrar tekrar yazmak gerekliydi. Oy pusulalarında esas şart, düz beyaz kağıda yazmaktı. İsimler esas olarak elle yazılacağı gibi daktilo ile de yazılmış olabilecekti. Partiler tarafından bastırılmış aday listeleri de kabul edilebilecekti. Partilerin önceden bastırdıkları kendi adaylarını gösteren listelerin kabulü için engel yoktu. Bunun parti listelerine toptan oy verme şekliyle karıştırılmaması gerekliydi. Partililerin hazırladığı bu gibi listeler, partili seçmenler içindi. Hiç bir partiye üye olmayan seçmenler de oy pusulalarını kendileri doldurabilecekleri gibi parti listelerinden yararlanmaları da mümkündü. Yine listede beğenmedikleri adayların isimlerini silip yerine başkalarını yazmaları yani tercih belirtmeleri de söz konusu idi²³.

Cumhuriyet Halk Partisi Seçim Kampanyası

CHP 1946 seçimlerine kadar iktidarda kalmış ve iktidarda bulunmanın sağladığı kolaylıklardan yararlanma yoluna gitmiştir. CHP, seçimleri kazanabilmek için örgütünün bütün olanaklarını seferber etmiştir. Seçimleri kazanabilmek için yoğun propaganda faaliyetine girişildi. Ülkesel boyutlarda geniş iletişim olanaklarının yanı sıra İzmir seçim bölgesi de basından geniş ölçüde yararlanma yolunu tuttu. En önemli propaganda araçlarından biri Anadolu Gazetesi idi. Anadolu gazetesinin sahibi ve başyazarı Haydar Rüşdü Ökdem, CHP demokrasi, çok partili hayat, seçim olayının savunuculuğunu süregelen olarak baş sayfada kendisine ayrılmış sütunlarda yerine getiriyordu. Ayrıca DP yayım organı olarak görülen İzmir gazetesinin CHP'ye karşı saldırılarını cevaplamak, olayların içyüzünü kamuoyuna yansıtmak, gerekli tekzipleri yazmak da görevleri arasında idi. Anadolu gazetesi, seçim öncesi ve sonrası, CHP'den yana olan çizgisini değiştirmede. Zaten belediye seçimlerinde Haydar Rüşdü Öktem'in CHP listesinde belediye meclisi için adaylığını koymuş olması, gazetenin siyasi niteliğini ortaya koyuyordu²⁴. Anadolu'da propaganda sürecinin başlamasıyla birlikte, seçim ve seçime katılma olgusu üzerinde etkin bir şekilde durulduğu görülmektedir. Haydar Rüşdü Öktem, "Büyük Vebal" başlıklı

²² *Anadolu*, 26.5.1946

²³ *Anadolu*, 26.5.1946. *Yeni Asır*, 26.5.1946

²⁴ *Anadolu*, 22.5.1946

makalesinde DP ve MKP'nin seçimlere katılması konusunu tartışarak, tavsiyede bulunur. "...Yapılacak şey, şehir meclisi üyelerini seçmekten ibarettir. Bu seçimin M.M. tarafından değiştirilecek, yeniden yapılacak kanunlarla ilgisi yoktur. Yapacağımız seçimler tek dereceli olacak, serbest yapılacak, her vatandaş dilediği vatandaşı şehir meclisine üye seçecek, bu kutsal görevi yerine getirirken yalnız vicdanından emir dinleyecek"²⁵.

C.H.P.'ni seçim boyunca Anadolu gazetesinin yanısıra Ticaret gazetesi, Yeni Asır, Halkın Sesi gazeteleri de desteklemiştir. Belediye seçimlerine ilişkin karar alınmadan önce ılımlı bir muhalefet yaratma çabasında olmalarına karşın, seçim kararı ile birlikte C.H.P.'yi aldığı kararı desteklediler. Vatandaş seçime katılmaya çağırdılar. Bu gazetelerle C.H.P.'ne ait yayınlanan bazı ilanlar vatandaşa şöyle sesleniyordu:

"Yurttaş!

Belediyeler halk idaresinin temelidir. Şehir hizmetlerini belediye meclisleri yapar. Bu meclisleri de şehir halkı seçer, şehir hizmetlerinin iyi görülmesi için belediye meclisi seçimlerine katıl ve oyunu C.H.P. adaylarına ver"²⁶.

"Vatandaş!

Yeni Belediye Meclisi, gelecek çalışmalarında güvenini, en büyük kuvvetini, mümkün olduğu kadar çok yurttaşın seçime katılmasından alacaktır"²⁷.

"Yurttaş!

Bildiğin, gördüğün ve emin olduğun yollarda yürü. Meçhul ve karanlık istikametlere sapma. İyi bilirsin ki C.H.P.'nin ışıklı yolu seni datma nura götürmüştür"²⁸.

²⁵ Anadolu, 5.5.1946

²⁶ Halkın Sesi, 23.5.1946

²⁷ Yeni Asır, 23.5.1946

²⁸ Anadolu, 23.5.1946

Gazeteler aracılığı ile duyurulan CHP beyannamelerinde de seçimlere katılım ve oyların CHP'ye verilmesi temaları işleniyordu²⁹. Ayrıca yüzlerce broşür dağıtılmıştı.

CHP'nin seçim kampanyasında kullandığı araçlardan birisi de kentten pek çok semtine, ilçesine, hatta köylerine kadar yayılmış bulunan halkevleri, halkodaları idi. İzmir'de halkevlerinin sayısı onsekizi buluyordu. Halkevleri, CHP'lilerin, buluşma, toplanma yerleri idi. Eğitsel faaliyetleri ile halkla içiçe idiler. Seçim dönemlerinde özellikle seçim olayı üzerinde yoğunlaşarak CHP'nin tarihsel işlevi halkın gözünde yeniden canlandırıldı. CHP örgütsel çalışmaları genellikle halkevlerinde gerçekleşirdi³⁰. CHP'ye ait belediye seçim listeleri incelendiğinde bir çok adayın halkevleri ile ilgili olduğu görülecektir. Örneğin, Halkevi Başkanı Said Odyak'ın adaylığı gibi Halkevleri, seçim sürecinde CHP'nin etkin propaganda faaliyetini yürütmüşlerdi.

Ayrıca, CHP Belediye'ye ait Kültürpark'taki amplifikasyon tesislerinden de yararlanmıştı. İlk gün Cumhurbaşkanı İsmet İnönü'ye ait plağa çekilmiş "*Halkımızın Seçim Vazifesi*" konulu söylevi semtlere hoparlörlerden yayınlandı. Yine pek çok konuşmacı hoparlörlerden seçim hakkında konuştu³¹.

CHP, çok partili düzenin geçiş kararını verdiği gibi seçimlere gidilmesini kararlaştırmıştı. Dolayısıyla, seçim kampanyası süresince tarihsel değerlendirme ön plana alındı. CHP, 11 Eylül 1919'da Sivas kongresi'nde kurulmasıyla başlayan tarihsel süreci politik malzeme yapmaktan çekinmedi. Lozan, Cumhuriyet, Yeni Harfler, Şapka, Medeni kanun... hepsi CHP başarısıydı. CHP, kurtarıcı, koruyucu ve devrimci tek partiydi. Altı yıl süren II.Dünya Savaşı'nın bıraktığı harabeler karşısında mutlu, bayındır Türkiye, CHP'nin eseri idi. Ve gelecekte Türkiye'nin CHP'ye ihtiyacı vardı. Bu arada Cumhurbaşkanı İsmet İnönü yurt gezilerine devam ediyor, halkı 26.5.1946'da yapılacak belediye seçimlerine katılmaya çağırıyordu. Ayrıca CHP milletvekilleri, müfettişler, idare kurulları başkanları, halkevi başkanları da kendi

²⁹ *Anadolu*, 23.5.1946, "CHP beyannamesi"

³⁰ *Anadolu*, 19.5.1946, "CHP toplantısı. Bugün halkevinde İzmir belediye namzetleri toplantısı var."

³¹ *Anadolu*, 23.5.1946, "Konuşmacılar, tek dereceli seçim anlamı üzerinde durarak halkı oy kullanmaya davet etmişler ve oyların ne denli önemli olduğunu vurgulamışlardı. *Yeni Asır*, 23.5.1946"

bölgelerine düzenledikleri gezilerde CHP ve seçimler hakkında açıklamalarda bulunuyorlardı. Böylece uzun süredir halktan kopan CHP tekrar halka dönüyordu³².

Demokrat Partinin Seçim Kampanyası

İzmir'de DP yayın organı "İzmir" Gazetesi idi. DP'ye ilişkin tüm propaganda bu gazete tarafından yapılıyordu. DP İzmir İl İdare Kurulu'nun kurulmasından çok kısa bir süre sonra, yayına başlayan İzmir gazetesi siyasi nitelikli bir gazete idi ve CHP'nin yayın organı görünümündeki Anadolu'ya karşı muhalefet ediyordu. İzmir gazetesi, yayına başladığı ilk günden itibaren tek parti yönetimi uygulamalarını sert eleştirilerle dile getirdi. Gazetenin sahibi E. Hayri Üstündağ idi. Kendisi aynı zamanda DP İl İdare Kurulu başkanı idi. Gazetenin başyazarı ise Burhan Belge(Asaf) idi. Burhan Belge süreğen bir şekilde aleyhtarlık yapıyordu. CHP'ni, "Devlet ve millete şamil bir siyasi teşekkül mahiyetini taşımakta; Mürebbi olma vasfına malik bulunmakta; İmtiyazlı bir durumdan faydalanmakta" olduğu gibi üç özelliğini vurguladıktan sonra "Parti genel sekreterliğinin doğrudan doğruya Dahiliye Vekiline verilerek, valiler ile idare makamları aynı zamanda parti başkanlığına tayin olmuştur." belirlemesi ile CHP kadroları ile idari kadroların bütünleşmesinin demokratik ortamla bağdaşamayacağını ileri sürüyordu³³. Bir başka konu ise halkevleri idi. B.belge'ye göre "halkevleri herkesindir" ve "CHP halkevlerini hala birer inkılap ocağı telakki ederek, kendi siyasi teşkilatının kademeleri halinde muhafaza etmesini" eleştirmekte, artık devrimin kökleştiğini, bundan sonra halkevlerinin toplumun çağdaş toplantı yerleri olması gereğini savunur³⁴. Ayrıca, partiler karşısında devlet memurlarının durumu³⁵, gibi konular çerçevesinde CHP yargılanıyordu. Ayrıca kamuoyunu etkilemek amacıyla İzmir Gazetesi'nde aralıksız bir şekilde "CHP'den istifalar" başlıklı ilanlar yer alıyordu;

"CHP'den istifa.

Kuşadası Dağ mahallesinden ocak reisi Fazıl Yaman bir daha dönmemek üzere CHP'den istifa etti. Onbeş vatandaş da olduğu gibi DP'ye geçmiştir³⁶.

³² Anadolu, Halkın Sesi, Ticaret, İzmir, 1.4.1946-26.5.1946

³³ İzmir, 12.4.1946; 14.4.1946; Burhan Belge, "Resmi ve aleni ilan istiyoruz!", İzmir, 15.4.1946

³⁴ Burhan Belge, "Halkevleri herkesindir", İzmir, 16.4.1946

³⁵ İzmir, 14.4.1946

³⁶ İzmir, 26.5.1946

Belediye seçimlerine girmeyen DP, seçimlere katılımı isteyen CHP'ye karşı bir propaganda sürdürdü; "*Kendi reyini kullanmak kadar, kullanmamak da vatandaşın hakkıdır. Kanun ne ona ne de bana karışmak hakkını verir*"³⁷.

Belediye seçimlerine katılımını engellemeye yönelik bu politikası "*26 Mayıs Seçimleri*" başlığını taşıyan DP tarafından hazırlanmış broşürde ifadesini buluyordu. "*Belediye seçimlerine iştirak etmemek hususundaki DP kararına gelince: kararımız bilhassa DP'nin kurulmuş olduğu şehir ve kasabalarda sayın halkımızın derin anlayışıyla desteklenmiştir. DP'ye karşı gösterilen bu itimat resmen ilan edilen seçimlere iştirak nisbetlerinde açıkça görülmektedir. Resmen ilan edilen iştirak nisbetleri DP temsilcilerinin sandık başlarında hazır bulunduğu yerlerde seçim sandıkları murakabesiz kalmış bölgelere nazaran %40'tan %60'a kadar düşüktür. Bu mana ve hakikat karşısında DP halkımızın itimadına minnetturdur*"³⁸.

MİLLİ KALKINMA PARTİSİNİN SEÇİM KAMPANYASI

Seçim kararı alınır alınmaz, parti propaganda faaliyetini başlattı. Nuri Demirağ'ın "*... Bizim teşkilatımızda ademi merkezîyet vardır. Her şube, kendi hususi durumuna göre hareket edebilir*"³⁹, beyanati üzerine parti içinde büyük bir hareketlenme oldu. MKP, taşra örgütlerinden seçimlere katılacaklarını bildiren telgraflar geldi ve MKP parti içinde "*birlik ve beraberlik*" içinde bulduklarını bu telgrafları basında yayınlarak göstermek istedi. Nuri Demirağ propaganda konuşmalarında, Türkiye'nin ilk demokrat partisi olduklarını, siyasal ilkelerinin başında milliyetçilik prensibinin geldiğini, devletçiliğin karşısında olduklarını, sosyal alanda milli ananeciliği ve ahlakı üstün tuttıklarını, matbuat ve basın kanunlarının özgürlüklerinin sınırlandığını, MKP'nin köylü partisi olduğunu, tek dereceli seçim istediğini bildiriyordu. Demirağ'ın seçim gezisine kendi özel uçağıyla çıkmasına izin verilmemesi de CHP'ne sert bir şekilde çatmasına ve olayın propaganda malzemesi olmasına neden oluyordu⁴⁰.

³⁷ İzmir, 26.5.1946

³⁸ Metin Toker, a.g.e., s:112

³⁹ Anadolu, 23.4.1946, Yeni Asır, 23.4.1946, İzmir, 23.4.1946

⁴⁰ Yeni Asır, 11.5.1946

MKP Buca'da binlerce seçim beyannamesi dağıtmıştır. Bu beyannamelerden bazıları şöyle idi⁴¹:

"Vatandaş! Adama iş değil, işe adam koymak öğüdünü tut... düsturu kendine prensip edinen Nuri Demirağ ve MKP'nin gösterdiği kimseleri seçmekte tereddüt etme."

"Vatandaş! İktisatta ve ticaretle hürriyet, çalışmada, düşünmede, konuşmada hürriyet istiyorsan, memleketin ve halkın kısa zamanda refaha, ümrana ve sıhhatte kavuşmasını arzu ediyorsan reyini MKP'ye ver."

Unutma ki, MKP milliyetçiliğin, iktisadi alanda ahenkli bir çalışmanın ve milli ananın timsalidir. Seni hürriyet ve refaha götüreceğ yolda rehberin bu partidir."

Partilerin seçim kampanyaları sürdükçe, partiler arasındaki mücadele renk değiştirdi. Özellikle seçim listelerinin hazırlanması ve duyurulması sırasında ilginç olaylar yaşandı. Menemen ve Turgutlu'da CHP'ye karşı DP ve MKP'nin ortak bir seçim listesi hazırladıkları duyuruldu⁴². Yine Kuşadası'nda MKP'ye ait listede DP ve CHP adaylarının isimlerinin yer aldığı görüldü⁴³. Buca'da Hüsamettin Balkanlı isimli bir şahıs CHP üyesi olmasına karşın MKP tarafından listeye alındı⁴⁴. Bornova MKP Başkanı Osman Acun, seçim kurulunda CHP adaylarıyla partileri arasında onbire karşı üç gibi bir fark bulunduğu gerekçesiyle seçime katılmaktan vazgeçti⁴⁵. Bayındır'da fabrikatör Yahya Kerim Onart CHP'li olmasına karşın kendisi bir liste hazırlayarak seçime katılmak istedi⁴⁶.

⁴¹ Yeni Asır, 19.5.1946

⁴² Yeni Asır, 2.5.2946, a.g.g., 10.5.1946

⁴³ Anadolu, 25.5.2946

⁴⁴ Anadolu, 26.5.1946

⁴⁵ Anadolu, 26.5.1946

⁴⁶ Anadolu, 26.5.1946

Belediye Seçimleri Sonuçları

26.5.1946'da yapılan seçimde bütün ülkede tek derece ile belediye seçimi yapmak gibi tarihsel boyutlu bir siyasal olay yaşandı⁴⁷. İzmir kentinde seçime katılım şu şekildedir⁴⁸.

İlçeler	Seçmen Adeti	Katılan	%si
Ödemiş	11757	7442	67
Adapide	2227	2062	97
Bademliye	1444	1382	90
Birgi	1603	1104	68
Kaymakçı	1384	1088	78
Bergama	7960	3395	42
Kınık	2957	1954	66
Poyracık	1460	963	64
Bayındır	4952	3682	74
Tire	5960	4588	48
Torbali	2647	2018	76
Kemalpaşa	1956	1089	56
Armutlu	2149	1331	62
Parsa	1852	1455	78
Dikili	1837	748	40
Çandarlı	1034	443	43
Foça	888	609	67
Menemen	5425	3087	56
Urla	4459	1533	34
Seferihisar	2187	1191	54
Karaburun	384	317	92
Çeşme	1894	1278	67
Selçuk	2029	1361	67
Kuşadası	2479	1699	70

⁴⁷ Belediye seçimleri tek dereceli yapıldığı konusunda Mahmut Goloğlu önemli bir yanılgıya düşmektedir. Goloğlu'na göre "Belediye seçimleri, eskisi gibi iki dereceli yapıldı ve ...". Bakınız Mahmut Goloğlu, *Demokrasiye Geçiş, 1946-1950*, Kaynak yayınları, İstanbul, 1982, s:48 Bu yanılgıyı, Er-can Haytoğlu, a.g.y.t. s:170'de görmekteyiz.

⁴⁸ *Anadolu*, 27.5.1946

Ancak seçimlere katılım istenilen düzeyde değildi. İzmir'de Belediye Seçiminde 100000 seçmenden 30000'e yakın seçmen oyunu kullanmıştır. Katılım oranı %30'dur. Alınan seçim sonucunu değerlendiren Anadolu Gazetesi, "Bu memlekette seçim eskiden bir hafta hatta daha fazla sürerdi. Nitekim bundan evvelki seçim dokuz gün sürmüş ve ancak 69000 kişi oy kullanmıştı", şeklindeki seçime katılımın normal olduğunu savunuyordu⁴⁹.

Haydar Rüşdü Öktem, "Başarı memnunluk vericidir." başlıklı makalesinde vatandaşların yarıdan fazlasının seçimde oy kullandığını belirterek, "Bu sonucun mahiyetini küçük gösterecek en hafif bir ifade ile oylarını milli vazifenin yerine getirilmesi için kullanan aziz yurttaşlar çoğunluğuna karşı affedilmez bir saygısızlık olur"⁵⁰, ifadesini kullanmış, aynı zamanda da muhalefetin tutumunu kınamıştır. Tek dereceli belediye seçimlerine ilişkin görüşlerini CHP İl İdare Kurulu Başkanı Mehmet Orhon, gerçeğe uygun bir şekilde açıkladı, "Parti müfettişimiz Kamuran Örs'ün de belirttiği gibi, şehrimiz ve çevresinde reye iştirak nisbetinin azlığı, sandık yerlerinin iyi tesbit edilememesi, kayıtların noksan bulunmasından ve bilhassa havanın yağışlı olmasından ileri gelmiştir. Seçimlerde müşahit demokratların da itiraf ettikleri veçhile sandık başına gelipte kaydına rastlayamadığından oyunu kullanmayar olmuş:ur. Bu intihap sistemimizde atılan ileri adımda bir günde yapılması gereken tek dereceli seçimin bir tecrübesi mahiyetinde telakki olunmalıdır. Bundan sonraki seçimlerde bu tecrübelerden istifade ederek daha iyi netice sağlanacağını umuyoruz"⁵¹.

Halbuki, muhalefet CHP gibi sonuç karşısında hiç de iyimser değildi. DP'ye göre Belediye Seçimlerine katılım istenilen düzeyde değildi. Gerçi bunu CHP'liler de kabul etmek durumunda kalmışlardı. Çünkü sonuçlar durumu yeterince açıklıyordu. CHP yönetiminden vatandaş bıkmıştı ve seçime ilginin olmayışının gerekçesi de buydu. Ancak CHP gerçek sonuçlara karşın katılımın "büyük" olduğunu, seçim sonuçlarını ise "başarı" gibi göstermek istediğini, bu uğurda seçimde bir çok yolsuzluk yapıldığını ve seçime katılan MKP'de yolsuzluklar so-

⁴⁹ Anadolu, 27.5.1946

⁵⁰ Anadolu, 29.5.1946, Halkın Sesi, 28.5.1946

⁵¹ Anadolu, 28.5.1946

nucunda çekilmek zorunda kaldığını belirtiyorlardı⁵². B.Belge'ye göre "CHP ilk anda iştirak ummuş, ilerlemiş saatlerde telaşa düşmüştü. Hem seçimler bir günde bitirilememiş hem de tasnif heyetlerinde demokratlardan bir kişi bile bulundurulamamıştır.", ve bu durumdan tek sorumlu CHP'dir. DP seçimlerde "yolsuzluk" yapıldığını iddia etti. İzmir'de seçim günü sandık başlarının genellikle sakin geçtiğini ancak sandık başlarında yapılan "yolsuzlukların" zapta geçirildiğini beyan ettiler. CHP'lilerin şehir içinde "adam toplama ve adam sevk etme" gibi davranışta buldukları, DP temsilcilerinin tuttukları hesabın çok üstünde sandıktan oy çıktığı, oy kullanmayanlara "ekmek karnesi ve gaz verilmeyecektir" tehditleriyle oy kullandırıldığı, saat 19:00'da mühürlenmesi gereken sandıkların, DP temsilcilerinin itirazlarına karşın mühürlenmediğini, seçim encümenlerinin görevlerini bırakarak adam aramaya gittiklerini, Dikili ve Bayındır'da halkın tecrit edildiklerini", oy kullandı belgesi olmadan⁵³, bahçelerine gitmelerinin engellendiğini ifade ettiler. DP sayım komisyonlarında muhalefetten temsilci bulundurulmamasını da yolsuzlukla ilgili olduğunu savundu⁵⁴. DP yayınladığı beyanatta yolsuzlukları yer, zamanı, isim belirterek kanıtlamaya çalıştı. Beyanatta yer alan iddialardan bazıları aşağıda sunulmuştur:

Servilimescit 146 numaralı sandık saat 23.00'e kadar bağsız ve mühürsüz bırakılmıştır. 231 yaka numaralı polis, yanında bu arkadaşıyla beraber Umurbey mahallesinde kahveleri dolaşarak halkı rey vermeye tazyik etmişlerdir. Vaziyet Emniyet Müdürlüğü'ne bildirilmiştir. Tahkikat yapılmıştır. Umurbey mahallesi, 23 numarada oturan B.Güllü, hem kendisi, hem de kocası Zübeyir Sarıbiyık namına oy atılmış, ve imza ettirilmiştir. Karataş ocağı 25 no.lu sandık komisyon üyelerinden Hüseyin Vural, sandık başından ayrılarak, üye tedarikiyle meşgul olmuştur. 24 no.lu sandık başına gelen komiser muavini "Bütün aile evlerine bekçi ve polis gönderip rey vermeleri söylettirildi.", dedi. Mumcu kahvesinde bir sandık başına DP temsilcilerine hakaret edilmiş ve vaziyet partice vilayete bildirilmiştir. Yapılan tahkikatta DP temsilcilerinin rey atanların isimlerini yazdıklarını ve bu hareketin vatandaşlar üzerinde tazyik yaratacağı ileri sürülmüş, vilayet de bu mütalaaya iştirak etmiştir. 482. sokak no. 19'da oturan Mustafa Kaperci

⁵² *İzmir*, 28.5.1946

⁵³ Bu tezkereler, numaralı bir biletin üzerine lastik bir mühürle basılmış "oy attı" ibaresini taşımaktadır. *İzmir*, 28.5.1946

⁵⁴ Burhan Belge, "Dünkü Seçimler". *İzmir*, 27.5.1946

isimli vatandaş reyini atmaya geldiğinde, reyinin kullanıldığını görmüştür. 130, 39, 40, 41, 134 numaralı sandıklar 19:00'da kapatılmamıştır. Çınarlı'da 193 no.lu sandık 205 rey ile kapanarak karşılıklı imza edilmiştir. Sonra encümen 214 olduğunu iddia ederek DP müşahitlerinden tekrar imza istemişlerdir⁵⁵.

Muhalefetin bulunduğu ilçelerden Tire'de seçim günü bazı olaylar yaşandı. Seçime katılmayan DP üyeleriyle CHP üyeleri arasında seçim sırasında yardımlaşma görüldü. Demokratlar, başta DP Başkanı Sadık Giz bulunduğu halde başarılı bir çalışma sergilediler. MKP ise seçim bölgesinde uygunsuz propagandalar yapmıştır. Daktilo ile yazılmış el ve duvar beyannamelerinde: CHP'nin memur zihniyetli bir parti olduğunu, memurların uzun zamandan beri gönenç içinde yaşadıklarını, has ekmeklerin evlerine kadar geldiğini, bedava elbise, ayakkabı, yiyecek bulduklarını, bütün ihtiyaçlarını kolay temin ettiklerini bildirdikten sonra şöyle deniliyordu:

"CHP'ye oy verildiği takdirde memur makinası yağlanmış olacaktır. Şimdiye kadar CHP'nin bu zihniyeti yüzünden halkımız çok sıkıntı çekmiş, memurlar has ekmek yedikleri sırada halk insanların yiyemeyecekleri derecede kötü ekmek yemişlerdir. Bütün bunları görerek oyuzunu MKP'ye veriniz".

Tire Savcılığı, MKP'nin bu beyannamesini gerçeğe aykırı bularak yasal işlem yapmıştır⁵⁶. Tire'de MKP oyların %10'unu almıştır. Bergama'da da CHP yanısıra MKP seçime katılmış ve seçim olaysız geçmiştir. Buca'da CHP ve MKP katılmış sonuçta CHP'ye 1970 oy, MKP'ye ise 878 oy verilmiştir⁵⁶. İzmir'in diğer ilçelerinde seçime sadece CHP katılmış ve seçimler olaysız geçmiştir.

Seçim sonuçlarını İzmir Valisi Şefik Soyer şu şekilde değerlendirmiştir; "İl çevresindeki bütün belediyelerde seçim kanununun tayin ettiği süre içinde bidirilmiş ve tasnifinde bu saat de (saat 19.00) her belediyede arkası alınır. Oya iştirak nispeti vilayette %42'dir. Gerek merkez, gerek ilçe ve bucaklar belediye seçimlerinde kanunsuz bir muameleye rastlanmamıştır".

⁵⁵ İzmir, 27.5.1946

⁵⁵ Anadolu, 29.5.1946, Yeni Asır, 28.5.1946

⁵⁶ Anadolu, 29.5.1946

Sayın işinin 28.5.1946'ya kadar sürmesi üzerine DP'nin kanunsuzluk nitelendirmesine ise Vali'nin açıklaması şu şekildedir. "Bilindiği gibi yeni Belediye Kanunu'muzun 7. maddesi seçim için yani sandıkların açık kalacağı zaman için süre tayin etmiş ve bunu saatle de tahdit etmiştir. Tasnif muamelesi, yani sandığın açılışta oyların sayılması muamelesi aynı kanununun 10. maddesine kayıtlıdır ve bu maddenin metni seçim meclis üyeliği ilah ... ile başlar ve tasnifin nasıl yapılacağını bildirir. Görülüyor ki seçim yapmak yani sandığa oy toplamak ile seçim sonunda sandığı açarak oyları saymak ayrı ayrı işlerdir. Kanunumuz bunun birinci safhasını saatle sınırlandırmıştır".

Seçim sırasındaki durumu da değerlendiren Vali, seçim süresince hiç bir vatandaşın seçim üzerinde şikayeti bulunmadığını belirttiğinden sonra yalnız DP'nin telefonla Vilayet Seçim Bürosuna şikayetleri bulunduğunu, ancak inceleme sonucu gerçek olmadıklarının saptandığını belirtmiş ve şikayetleri şöyle sıralamıştır:

- a) İki sandığa tomarla rey atıldığı ve zabıt tutulduğu,
- b) Saat 19.00'dan sonra sandıkların açık kaldığı ve kapanmış sandıkların yeniden açıldığı,
- c) Muhtar, belediye zabıtası ve polis memurları tarafından seçime iştirak için vatandaşlara müracaat yapıldığı,
- d) Defterlerde adı olmayanların reylerinin kabul edildiği başkalarına ait reyın başkası tarafından kullanıldığı ve bir seçim bürosunda DP müşahidinin kabul edilmediği.

Bütün bunlar üzerinde seçimin devam ettiği saatlerde ve seçimden sonra komisyonların tutanak defterlerinde ve isim cetvelleri üzerinde yaptırılmış incelemelerde bu iddiaların varit olmadığı ve tutulan zabıtlar arasında bu hadiseleri kaydeder zabıtlar bulunmadığı anlaşıldı. Yalnız bir komisyona saat 02.20'de kendisinin DP mümessili olduğunu söyleyerek müracaat eden kimseden hüviyetinin tesbiti sorulduğu ve tutanakla zaptedildiği görülmüştür. Bilindiği gibi müşahitlerin sabah saat 08.00'den itibaren bulunması gereklidir.

İlçe ve bucaklara gelince yalnız Seydiköy, Foça ve Kuşadası'nda birer tane olmak üzere üç müracaat aldım. Seydiköy'de bir memur hakkında şikayet vardı. Oyunu kullandıktan sonra bertaraf edildi.

Foça ve Kuşadası'nda yapılan müracaatlar seçimin kanunsuzluğu hakkında olmayıp, namzetler hakkındaydı, ve bittabi kendi serbestileri dahilinde hareket etmeleri bildirildi. Bunun dışında Bayındır, Dikili ve Kemalpaşa'dan şikayet edildi. Bunlar DP mensupları tarafından ileleri sürülen ve bir vatandaşın reyini kullanmasına engel olunmasına ilişkindi. Telefonla ve telgrafla yaptığım incelemelerin varit olmadığı anlaşıldı.

Ayrıca Bayındır'dan şikayet eden vatandaş kendi kullanmak istedikleri reyini komisyon ve CHP mensupları tarafından yırtıldığı iddiasıdır ki bunun da varit olmadığı rey sandıklarından bu listelerin çıkmasıyla belli oldu".

Vali, sonuç olarak seçimi şu şekilde değerlendiriyordu: "İşte size verdiğim bilançodan anlaşılıyor ki il çevresindeki seçimler, çerçevesinde yapılmış ve tasnifinde arkası alınmıştır. Önümüzdeki iki gün içerisinde belediye meclislerine aza olarak giren vatandaşların kanuni ve merkezde valilikçe kazanan azalara tebligatla azalıkları bildirilecek ve yeni belediye meclisleri 1 Haziran günü toplantıya çağırılacaktır⁵⁷.

Seçim kazanan İzmir ve Karşıyaka azaları ve aldıkları oylar şöyle idi; Belediye seçimlerinin olaysız geçtiğini savunan Vali'ye karşı DP İl Başkanı H.Üstündağ, yeni yolsuzluk iddiaları ile ortaya çıktı. Yeni iddia sayım komisyonu ile ilgili idi. DP daha önce Belediye Başkanlığına, başvurarak tasnifin bir gün içinde bitirilmesi için Ankara'da olduğu gibi fazla ekiple çalışmayı önerdiklerini ancak Belediye Başkanının, bu konuda yasal dayanaktan yoksun bulunduğunu, sayım işleminin on kişiden oluşan seçim kurulu tarafından yapılacağını bildirmiştir. Ancak pazartesi sayım işlemlerinin sürdüğü sırada sayım yapıldığı salona 14, bunun yanındaki odada ise 6 kişilik heyetin sayım işini yürüttüklerini gördüklerini, bunun üzerine seçim kurulundan Derviş Onat, başkan yardımcısı Celal Özyürek'e Vali Şefik Soyer'e durumu ilettiklerini, aldıkları yanıtın ise 10 kişi dışındakilerin "yazman" olduğunu belirttiklerini, bunun ise yasal olmadığını savundular⁵⁸. Aynı gün Belediye Başkanı Reşat Leblebicioğlu'nun verdiği beyanatta

⁵⁷ Anadolu, 28.5.1946, Yeni Asır, 28.5.1946

⁵⁸ Yeni Asır, 29.5.1946, İzmir, 29.5.1946

ise sayım işleminin düzen içinde sürdüğünü ve DP'li temsilcilerin hiçbir şikayette bulunmadıkları şeklindeydi. Başkan'ın beyanati üzerine DP temsilcisi Avukat Osman Kapani "Şikayette bulunmadığımız şeklindeki iddia asılsızdır. Baştan başa kanunsuz ve laubali hareketlerle dolu olan tasnif ameliyesi sırasında mütemadi itirazlarda bulduk. Herşeyden evvel sandıklar saat 21:30 ve 22:00'yi bulduğu halde tasnif mahalline getirilmemişlerdi. Bazı sandıklarında defterleri gelmiştir. 75 no.lu sandık geç gelmiştir. Bu sandıktan çıkan zarflarla temsilcilerimizin tesbit ettikleri miktarlar arasında çok büyük farklar var. Bu sandığın geç gelen defterinde de, 181 tane parmak izi vardır. İmza yerine rumuzlar konulmuştur, aynı iz için hem imza hem mühür basılmış ve bunlar iki oy olarak hesaplanmıştı. 10 kişi olması gereken kurul 20 kişiyi bulmuştur. İş gece yarısı saat 2'de çıgrından çıkmış oldu. Bazı sandıkların defterleri gelmediği halde açılmıştı... Müşahade ettiğim yolsuzlukları partime bildirdim. İcap ederse umumi efkara da arzedilecek bu hareketleri Reşat Leblebicioğlu bilmektedir ve kendisinin itirazlarda yatıştırıcı bir dille idari kelimeler etmişti"⁵⁹.

Vali'nin 28.3.1944 tarihli Anadolu Gazetesi'nde yayınlanan beyanatını değerlendiren DP İl İdare Kurulu "İzmir Vali'si Bay Şefik Soyer be ananın bulun vadan önce il demizi müracaat etsi elimizdeki ve sikaları görmüş olsaydı bu şikayetlerimizi gayrı varid bulmazdı"⁵⁹.

İlgili suçlamalara ilişkin Vali Şefik Soyer 30.5.1946'da yeni bir açıklamada bulundu. Bu açıklama 28.5.1946 tarihli beyanata dayanıyordu. Buna göre:

- a) Seçimin devamı müddetince İzmir ve Bucaklarında seçim yolsuzluğu hakkında hiçbir vatandaş tarafından şikayet kaydedilmediği,
- b) DP tarafından telefonla vaki müracaatlarda dört fıkrada toplanarak, bunlar üzerinde seçimin devam ettiği saatlerde ve seçimden sonra da komisyonlar, tutanak defterlerinde ve isim cetvelleri üzerinde yaptığım incelemelerde iddia edilen hadiseleri kaydeder zabıtlar bulunmadığı ve yalnız bir müşahidin hüviyetinin tesbitine lüzum görüldüğü,
- c) İlçelerde, Seydiköy'den yapılan şahsi müracaatların adet ve mahiyetleri belirtilmemektedir.

1. Hiçbir vatandaşın seçim yolsuzluğundan şikayet etmemesi demek vatandaşın en büyük siyasi hakkını kullanırken, bu ve bu yüksek medeni vazifesini yaparken tam bir hürriyet ve serbestiye malik bulunduğunun anlaşılması demektir.

2. Seçim komisyonları nezdindeki siyasi partiler müşahitleri hizmetlerinde "kanuna uygunsuz" telakki ettikleri müşahedelerini komisyonların dikkatlerine koymak ve bunu komisyonlarca bir karara bağlatmak suretiyle yaparlar. -Keyfiyeti ayrıca kendi partilerine bildirirler-.

Tutanak defterlerinde böyle kararlar bulunmadığına dikkatleri çekilmesine rağmen zaptın yapılmadığına dair bir iddia da sevk edilmediğine ve ayrıca isim cetvellerindeki işaretler sayısı ile sandıklardan çıkan ay zarfları sayısında da uygunsuzluk bulunmadığına göre seçimde yolsuz mütealası mesnetsiz şahsi iddia halinde kalır.

DP'de başka tetkike değer kanuni kıymet eder vesikalar varsa hükümete verdiklerinde onlar üzerinde de çalışma yapılır. İddiaların kanuni takip yolu böyledir. Bunun dışında kalan siyasi parti propagandası bizim dışımızda kalır...⁶⁰.

1 Haziranda, Yeni Belediye Meclisi toplanarak, Reşat Leblebicioğlu'nu yeniden Belediye Başkanlığına seçti. Ayrıca başkan yardımcılarını seçilerek, gündemin belirlenmesine çalışıldı⁶¹.

Belediye Seçimleri, Yeni Belediye Kanununa dayanılarak yurdun her yerinde aynı günde yani 26 Mayıs 1946 tarihinde yapıldı. O sırada CHP'den başka örgütlenmiş iki siyasi parti bulunuyordu. Bunlardan biri MKP diğeri de DP idi. Ancak seçimlere CHP ile MKP katıldı. DP, Eylül ayında yapılması gereken seçimlerin yeni seçim kanunu ile dört ay önceye alınmasını protesto ederek Belediye Seçimlerine katılmadı. Fakat bir ay süren seçim hazırlıkları süresince MKP'den çok daha etkin bir propaganda faaliyeti yürüttü. Seçimden bir gün önce Bornova'

⁵⁸ İzmir, 29.5.1946, Yeni Asır, 29.5.1946

⁵⁹ A.g.g., 29.5.1946

⁶⁰ Anadolu, 30.5.1946, İzmir, 30.5.1946, Halkın Sesi, 30.5.1946

⁶¹ Yeni Asır, 2.6.1946, Belediye azaları için Bkz Ek-1

da MKP seçimlere katılmayacağını açıkladı. DP ve MKP seçim sırasında sandık başlarında bulunan seçim komisyonlarında birer tanık bulundu. Belediye Seçimleri'ne katılım İzmir Vilayeti sınırları içinde %42'yi buldu⁶².

Belediye Seçimlerine katılım oranı çok düşüktü. CHP'li kadro bu durumu, seçimin ilk kez bir günde yapılmış olması, seçim günü havanın yağışlı geçmesi, seçim listelerinin yazılma ve askılanma sürelerinin kısaltılması, listelere ilişkin vatandaşların gerekli inceleme ve itiraz haklarını kullanmamaları, üç yıl önce hazırlanan seçim defterlerinin düzensizliği sandıkların düzensiz konulması, seçimin pazar günü yapılması gibi gerekçelere dayandırıyordu⁶³. Muhalefet ise gerekçelere karşı çıkarak, bu konuyu CHP yönetiminin hazırladığını ileri sürüyordu.

Yapılan seçim sonucunda İzmir merkez 35, Karşıyaka 5 üye olmak üzere 40 üyelik CHP tarafından kazanıldı. DP seçim sonuçlarına itiraz etti. Seçim esnasında sandık başlarında "yolsuzluklar" meydana geldiğini, seçim serbestliğine gölge düşürdüğünü belirterek Vilayet Makamını ve CHP'ni suçladı. Vilayet Makamı ve CHP'den ilgililere ait beyannamelerde DP ile sürdüğü iddiaların asılsız olduğu ileri sürüldü. İzmir'de örgütü bulunan MKP ve DP "yolsuzluk" iddiası ile TBMM'ne başvurmadı. Yurt genelinde de yolsuzluk iddiaları muhalefet tarafından dile getirilmesine karşın TBMM'ne herhangi bir başvuruda bulunulmadı⁶⁴. Ancak Hikmet Bayur tarafından TBMM'ne verilen takrirden seçimlerin serbest yapılmadığı belirtiliyordu⁶⁵. "... bir polis gelir de seçime iştirak edeceksiniz derse, vatandaş reyini nasıl kullanır ve kime verir? Bir polis veya sivilin gelmesi yol vermektir diyelim? Bu iyidir ama seçim başladıktan sonra halkı sandık başına gitmeye sevk etmek ve bu hususta zor kullanmak isterse nasıl olur?" 3 Haziran günü Meslis görüşmelerinde İçişleri Bakanı Hilmi Uran, bu takrirden karşılık verirken

⁶² Vilayet makamının 29.5.1946 tarihli beyannamesi. Hilmi Uran'ın 3.6.1946 TBMM söylevinde ise bu oran 24.5

⁶³ *Anadolu*, 29.5.1946.

⁶⁴ Hilmi Uran, *Hatıralarım*, s:439

aynı zamanda kamuoyuna Belediye Seçimlerinin nasıl yapıldığını açıklıyordu; "Hülasa olarak arz edeyim ki, arkadaşlar seçimler, umumi manzarasıyla, her tarafta tam bir serbestlik ve sukunet içinde cereyan etmiştir. Bu ne Hükümetin ne de herhangi bir partinin eseridir; Sadece Büyük Türk Milleti'nin eseri ve onun geçirdiği tekamül silsilesine kattığı yeni bir inkılap hamlesidir. Şurada burada, tek tük istenmeyen haller tehaddüs etmiş olabilir. Bu her yerde, her memlekette olur; tahrik edilir, sabit olursa kanuni icaplara tevessül edilir, tekerrürü önlenir. Doğru olmayan şey, bunları silah diye alıp başarılan bu güzel yeni inkılap hamlemizin zevkine, bilerek, bilmeyerek, bir avuç biber atmak gayretine düşmektir"⁶⁵.

⁶⁵ İzmir, 28.5.1946, Anadolu, 1.6.1946

⁶⁶ Tam metin için: Hilmi Uran, a.g.e., ss:439-445